

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Зарічук О.Є.

аспірант,

Вінницький національний аграрний університет

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЖИТЛОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

Належне інфраструктурне забезпечення є важливою умовою якісного проживання. Наразі жителі сільських населених пунктів мають суттєво нижчий рівень розвитку житлової інфраструктури у порівнянні з городянами. Це, у свою чергу, погіршує привабливість сільської місцевості як комфортного місця проживання, прискорює процеси деградації сільської поселенської мережі.

За визначенням Г. М. Калентніка, «інфраструктурою сільських територій є капітальне обладнання, що використовується для надання суспільно доступних послуг, включаючи транспорт і телекомунікації, газо-, електро- й водопостачання. Вони створюють необхідну основу для інших видів економічної діяльності; їх відсутність або ненадійність характерні для країн, які розвиваються і є перешкодою для їх інтенсивного розвитку» [1, с. 85]. Наявність розвинутої житлової інфраструктури як складової загальної сільської інфраструктури крім безпосереднього забезпечення сільських мешканців відповідними житловими благами, також позитивно впливає на залучення інвестицій у будівництво нового та реконструкцію існуючого сільського житла, гальмує відтік працездатного населення та занепад сільських населених пунктів, стимулює соціально-економічний розвиток відповідних територій.

Наразі спостерігаються суттєві диспропорції розвитку житлової інфраструктури в сільській місцевості за наступними параметрами:

- за різними типами сільських територій (приміськими сільськими територіями та периферійними сільськими населеними пунктами);
- за величиною сільських населених пунктів;
- за мірою поширення окремих елементів житлової інфраструктури в сільській місцевості.

Так, очевидною є кращий інфраструктурний розвиток та облаштування відповідними інженерними мережами, освітніми та медичними закладами, об'єктами соціально-побутового призначення великих та наближених до міських сільських населених пунктів у порівнянні з малими та віддаленими селами.

Суттєві диспропорції також існують у забезпеченні сільських мешканців окремими житловими благами. Так, «...рівень газифікації сіл мережевим

природнім газом у 2013 році перевищив 53%, натомість кількість сіл, що мають водопровід і каналізацію зменшувалась, і їх питома вага становила відповідно 22% та 2,4%» [2, с. 123]. Випереджаюче зростання показників газифікації сіл у порівнянні з облаштуванням іншої житлової інфраструктури обумовлюється спрямуванням переважної більшості відповідних державних капіталовкладень у мережу сільських газогонів. Водночас, існуючі потреби з будівництва та реконструкції водогонів та каналізації було суттєво недофінансовано. В результаті, маємо незадовільний стан водозабезпечення та водовідведення у переважній кількості сільських населених пунктів, через що більшість селян користуються криничною водою, яка внаслідок хімізації сільського господарства має низькі (а зачасти й незадовільні) споживчі характеристики, а також використовують вигрібні ями, які є потенційним джерелом інфекційних захворювань.

Більш високі показники газифікації сіл порівняно з рівнем забезпеченості іншими елементами житлової інфраструктури у сільській місцевості нівелюються використанням неефективних систем опалення на об'єктах комунальної власності та в індивідуальних домогосподарствах. Внаслідок тривалої експлуатації в українських селах суттєво зносивось обладнання котелень і мереж централізованого теплопостачання: 20% опалювальних котлів використовуються понад 20 років, 38% катастрофічно неефективні, близько 32% мереж теплопостачання і 30% систем опалювання у сільській місцевості потребують негайної заміни [3, с. 9]. Все це веде до невиправданих втрат енергоносіїв, що в умовах здороження вартості природнього газу обумовлює зменшення попиту на нього з боку сільських домогосподарств.

У відповідь на високу вартість природнього газу та його неефективне використання, з кожним роком для обігріву житла у селах зростає питома вага альтернативних джерел енергії. Це зменшує важливість наявності централізованих газогонів при прийнятті домогосподарствами рішень про зведення житла у сільській місцевості, та залежність від наявності відповідної інфраструктури. Водночас, продовжують загострюватись питання облаштування сільських населених пунктів водогонами та каналізацією.

Ще однією важливою проблемою, стримуючою соціально-економічний розвиток сільської місцевості є недостатня потужність діючих електричних мереж. Так, за деяким виключенням, електропостачання сільської поселенської мережі було спроектоване та реалізоване за радянських часів. При цьому, норми споживання електроенергії в розрахунку на одне домогосподарство в ті часи значно поступались нинішнім потребам. Нині діючі сільські електричні мережі є фізично зношеними та морально застарілими. Це посилює хронічні проблеми електропостачання у сільській місцевості, в результаті чого звичними стали часті виходи з ладу елементів електромереж, непередбачувані стрибки напруги, виходи з ладу обладнання та, зрештою, перебої з електропостачанням сільських домогосподарств. Питання оновлення сільських електричних мереж та підвищення їх потужності потребує негайного вирішення.

Традиційно незадовільним є стан транспортного сполучення сільських населених пунктів. При тому, що Україні 82% сільських населених пунктів знаходиться далі, ніж за 10 кілометрів від районного центру, 90% доріг, які її з'єднують потребують капітального ремонту чи реконструкції. Четверта частина сіл станом на початок 2016 року взагалі не мала дороги з твердим покриттям [4, с. 5].

Внаслідок різкого скорочення кількості медичних закладів у сільській місцевості суттєво деградує рівень та якість медичного обслуговування сільських мешканців. Так, протягом 2005–2016 років кількість лікарень у сільській місцевості зменшилась у понад 11 разів – з 707 до 63 одиниць; з 3 056 до 468 – на 85% скоротилась кількість амбулаторій та поліклінік [5; 6].

Перелічені вище проблеми розвитку житлової інфраструктури суттєво обмежують сільське населення у доступі до необхідних житлових благ. Це значно зменшує привабливість сільської місцевості як середовища комфортного проживання, дестимулює залучення інвестицій у житлове будівництво, обмежує економічний потенціал відповідних територій.

Відповідно, очевидною є актуальність та нагальність вирішення питання модернізації існуючого та будівництва нової житлової інфраструктури у сільській місцевості. Централізоване здійснення відповідних видатків з державного бюджету продемонструвало свою неефективність через їх неритмічність та недостатність, фінансування за залишковим принципом. Відповідно, актуальним є пошук нових джерел фінансування капітальних вкладень у житлову інфраструктуру в сільській місцевості. На наш погляд, найбільш перспективними напрямками залучення відповідних інвестицій є наступні:

- збільшення доходів сільських бюджетів;
- співфінансування розвитку сільської житлової інфраструктури;
- стимулювання державно-приватного партнерства;
- використання грантових та кредитних програм.

Вважаємо, що зростання доходів місцевих бюджетів можливо досягти шляхом збільшення питомої ваги відрахувань за користування надрами (розташованих як правило, у сільській місцевості), адміністрованих фіскальних платежів на користь місцевих громад. Наразі, вже вживаються заходи, спрямовані на збільшення доходів сільських громад у рамках програми фінансової децентралізації. Вважаємо за доцільне продовження політики збільшення відповідних відрахувань у сільські бюджети й поширення вказаної практики на всі без винятку сільські населені пункти (включно з тими, що не увійшли до складу об'єднаних територіальних громад).

Реалізовані в Україні пілотні проекти а також позитивний закордонний досвід засвідчує суттєвий потенціал реалізації програм співфінансування будівництва та розвитку житлової інфраструктури у сільській місцевості. Це, з однієї сторони, дозволяє суттєво збільшити залучення інвестицій, у тому числі приватних господарств, для реалізації відповідних програм, а з іншої – сприяє згуртованості, соціалізації сільського населення, є чудовим способом профілактики вандалізму та пошкоджень житлової інфраструктури.

Делегування державою функцій будівництва відповідної житлової інфраструктури та права на адміністрування платежів за її обслуговування приватними організаціями здатне залучити суттєві обсяги позабюджетних інвестицій у зведення сучасних високотехнологічних інженерних інфраструктурних мереж. При цьому, забезпечення вільної конкуренції та прозорості відповідних тарифів є основою успішної реалізації державно-приватного партнерства з будівництва нової житлової інфраструктури у сільській місцевості.

Також, з метою забезпечення доступу сільським мешканцям до житлових благ, відповідним сільським та селищним радам доцільно більш активно долучитись до участі в грантових програмах, які у великій кількості реалізуються вітчизняними та міжнародними організаціями в Україні.

На нашу думку, реалізація перелічених вище заходів дасть змогу акумулювати значний інвестиційний потенціал (у тому числі й приватних інвесторів), який дозволить кардинально поліпшити стан житлової інфраструктури в сільській місцевості.

Список використаних джерел:

1. Калетнік Г.М. Інституціональні засади функціональності інфраструктури та ціноутворення у розвитку аграрного ринку: теоретичний аспект / Г. М. Калетнік, Г. О. Пчелянська, О. Г. Шпикуляк // Економіка АПК. – 2009. – № 2. – С. 84-89.
2. Прокопа І. В. Життєзабезпечення сільського населення: наслідки старих і орієнтири нових реформ / І. В. Прокопа // Економіка і прогнозування. – 2015. – № 1. – С. 121-130.
3. Сах Д. Енергоефективні технології та відновлювальні джерела енергії. Практичний посібник із впровадження компоненту з енергоефективності проекту МРГ-II [Електронний ресурс] / Д. Сах, О. Баськов // Видання перше. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: http://cba.org.ua/images/stories/documents/EE_Manual_UKR.pdf.
4. Бородіна О.М. Потенціал сільської місцевості для розв'язання проблем внутрішньопереміщених осіб [Електронний ресурс] / О. М. Бородіна // Інститут економіки та прогнозування НАНА України. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2015/02/Borodina2015.pdf>.
5. Офіційний сайт Державного комітету статистики [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Авчухова А. «Щодо проблем розвитку соціальної інфраструктури сільських населених пунктів». Аналітична записка Читати більше – <http://www.niss.gov.ua/articles/1132> © Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс] / А. Авчухова, О. Кочемировська // Національний інститут стратегічних досліджень. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1132>.